

OSMANLI TARİHİ II

WEEK 13: XIX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİNDE YAPILAN
REFORMLARIN NİTELİĞİ, SANAYİ DEVRİMİNİN ETKİ VE
SONUÇLARI

PROF. DR. YILDIZ DEVECİ BOZKUŞ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ FAKÜLTESİ

XIX. YÜZYILDA OSMANLI DEVLETİNDE REFORMLAR

- Tanzimat Dönemi'nde sanayi alanında bir devrim sayılmasa bile önemli sayılabilecek atılımlar yapıldığı bilinmektedir.
- Tanzimatçılar Avrupa'da Endüstri Devrimi'nin ortaya çıkardığı olağanüstü gelişmenin kendilerinde uyandırdığı düşüncelerle, Osmanlı İmparatorluğu'nda sanayinin gelişmesi için büyük çabalar harcamışlardır.
- XIX. Yüzyılda Tanzimatçılar özellikle İstanbul'da büyük sanayi yatırımlarına giriştiler.
- Ancak harcanan bütün çabalar, kurulan üretim tesisleri, özellikle planlama, kalifiye eleman, maliyet, pazarlama, ulaşım gibi problemlerin çözülmemiş olması nedeniyle uzun ömürlü ve kalıcı olamadı.

DEVLET FABRİKALARI KURULDU

- İstanbul Fabrikalar Kompleksi
- Hereke Fabrikası
- Diğer Alanlarda Kurulan Fabrikalar
 - Çubuklu Billur Fabrikası (cam mamül üretimi)
 - Silivri'de bir tabakhane
 - 1844'de Beşiktaş'ta demir dökümhanesi
 - Paşabahçe'de porselen fabrikası
 - Samako'da top güllesi dökümhanesi
 - Çuha fabrikası açılmıştı.
 - 1842-1847'de Bağdat'da demir döküm atölyesivb.

ÖZEL SEKTÖR TARAFINDAN DA FABRİKALAR KURULDU

- Dokumacılık İmparatorluk sanayinde en eski ve köklü bir geçmişe sahip sektördü.
- İlk özel teşebbüs fabrikalaşma bu alanda oluştu.
- İpekçiliğin gelişmiş olduğu Bursa'da 1838'de 50 kadar irili ufaklı ipek fabrikası bulunmaktaydı.
- 1856'da makineleşmiş 37 ipek fabrikası işletilmekteydi

EGE BÖLGESİ BU ALANDA CİDDİ BİR GELİŞME İZLEDİ

- Daha çok yabancı sermaye tarafından çeşitli iş kollarında fabrikalar kuruldu.
- İngiliz Abbot ailesi 1861'de İzmir'de bir müslin boyama ve basma fabrikası kurdu.
- Çoğu İngilizlere ait olmak üzere sayıları 20'ye varan iplik boyama fabrikaları bulunmaktaydı.
- J.B. Gout adlı İngiliz girişimci 1863 yılından başlayarak yaklaşık 10 yılda İzmir, Manisa, Aydın, Tire, Bayındır ve Menemen'de on pamuk çırçır fabrikası kurdu.
- MC Andrews ve Forbes isimli bir şirket 1854-1875 yılları arasında Aydın, Söke, Kuşaklı ve Nazilli'de dört meyan kökü işleme fabrikası açtı.
- Filibe'de 1864'de bir pamuk fabrikası üretime geçirildi.
- 1852'de Lübnan'da 5'i Fransız, 2'si İngiliz ve ikisi de yerli sanayici tarafından işletilmek üzere 9 iplik fabrikası bulunuyordu.

SANAYİ DEVRİMİ VE OSMANLI DEVLETİ

- Sanayi Devrimi, insanların yerleşik hayata geçmesinden sonra yaşadığı ikinci büyük dönüşümdür.
- Sadece üretim yapısını değiştirmekle kalmadı.
- Başta sanayi olmak üzere tarımda, ticaretle, ulaşımda yeniliklerin doğmasına neden oldu.
- Ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yapılarda köklü değişikliklerin yaşanmasına vesile oldu.
- Devrim sonrası ortaya çıkan hammadde ve pazar ihtiyacı gibi yeni kavramlar dünya ticaretini; işçi sınıfı, kentleşme gibi yeni kavramlar ise sosyal yapıyı yeniden şekillendirdi.
- Sanayi Devrimi'yle birlikte toprağa dayalı zenginlik anlayışı önemini kaybetmiş, sermaye ve sermaye araçları önem kazanmaya başladı.
- Sanayi Devrimi'nin başladığı önder ülke İngiltere oldu.
- Osmanlı İmparatorluğu sürece en son dahil olan ülkelerden birisi oldu.

OSMANLI VE SANAYİ DEVRİMİ

- Osmanlı ekonomisi geçimlik yapıdaydı.
- İç ticaret hacmi çok dar ve alanı sınırlıydı.
- Dış ticaret ise genellikle yabancı tüccarların kontrolü altındaydı.
- Üretilen malların ne iç piyasalarda ne de dış piyasalarda satılabileceği geniş bir pazara sahipti.
- Tarımda çalışan kesim toprağı terk edip toprak dışı üretim araçlarında çalışacak bir sosyal yapıdan uzaktı.
- Osmanlı ekonomik anlayışı ve bu ekonomik anlayışın bir uzantısı olan Osmanlı toplum yapısı fabrikalaşmayla bütünleşik kapitalist bir sanayi oluşturacak, Sanayi Devrimini gerçekleştirecek bir yapıya sahip değildi.

OSMANLI VE AVRUPA

- Osmanlı imparatorluğu, denizcilik faaliyetlerine yeterince önem göstermemiştir.
- Batı ülkeleri gibi deniz aşırı sömürgecilik ve ticari faaliyetlerde bulunmamıştır.
- Coğrafi Keşifler sonrası Osmanlı İmparatorluğu'nun kontrolünde olan ticaret yolları önemini kaybetmiştir.
- Sömürge ülkelerinden akan ucuz altın ve gümüş ile birlikte Osmanlı ekonomisi derinden etkilendi.
- Avrupa ise sömürgecilik ve kolonicilik faaliyetleri sayesinde büyük bir zenginliğe kavuştu.
- Avrupa'nın sömürge topraklarından elde ettiği zenginlik, Avrupa'da bir refah ortamı yarattı.

TEKNOLOJİK VE SİLAH SANAYİSİNDEKİ GELİŞMELER

- Sanayi Devrimi
- Gelişen teknoloji
- Silah sanayisindeki ilerleme savaşları tetiklemiştir.
- Savaşların boyutlarını ve yıkıcılığını arttırmıştır.
- Silah sektörünü elinde tutan iş çevreleri hükümetler üzerinde baskı kurmuştur.
- Hükümetlerin birbirlerine karşı güvensizliği artmıştır.
- Silahlanma artmıştır.

KAYNAKÇA

SAY, S. K., & BAYDAŞ, S. (2020). BALYAN AİLESİNİN OSMANLI ERMENİ TOPLUMUNUN EĞİTİM VE MİMARLIK PRATİĞİNE ETKİSİ (THE IMPACT OF THE BALIAN FAMILY ON EDUCATIONAL AND ARCHITECTURAL PRACTICES OF THE OTTOMAN ARMENIAN COMMUNITY). Proceedings of SOCIOINT, 2020(7th).

Mehmet Seyitdanliođlu (2009). Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii (1839-1876). Tarih Araştırmaları Dergisi, 28(46), 53-69.

Şahin, M. (2006). Osmanlı Yöneticilerinde Zihniyet Deđiřimi ve Batılılaşmanın Başlangıcı. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 26(3).

Ercan Uyanık, (2009). II. Meşrutiyet Dönemi'nde Toplumsal Mühendislik Aracı Olarak Eğitim: İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Eğitim Politikaları (1908-1918). Amme İdaresi Dergisi, 42(2), 67-88.

Mehmet Biçici (2014). Hatıratlarla Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşına Giriři Memories of the Ottoman Empires Entry into the Frist World War. Gaziantep University Journal of Social Sciences (<http://jss.gantep.edu.tr>), 13(3), 693-722.

Zeki Çevik, " Balkan Savaşları'nda Bulgaristan Yönetiminin Türk Nüfusa Yönelik Uyguladığı Politikalar", Yeni Türkiye Dergisi, Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı- IV, Yıl: 21, Sayı: 69, s.3829- 3844, (Ankara Mart-Haziran 2015).

Stanford J. Shaw, Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, Cilt I, Çev: Mehmet Harmancı, İstanbul, 2008, E Yayınları, Pp.277-337.

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi-I, Türk Dili-I, Murat Yayınları, Ankara, Yayın Kodu: 5005.

Rařit ŞAHİN, (2019). SANAYİ DEVRİMİ OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA NEDEN BAŞLAMADI?. Business Economics and Management Research Journal, 2(1), 1-16.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I, Durmuş Yalçın ve diğerleri, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara, 2014.

Serbestođlu, İ. (2013). Balkan Savaşları ve Tabiiyet Sorunu. Tarih İncelemeleri Dergisi, 28(2), 471-486.